

Inhoud leereenheid 5

Eindtoets: Analyse en interpretatie

Introductie

Eindtoets

Uitwerking van de opgaven

Ter afsluiting

Leereenheid 5

Eindtoets: Analyse en interpretatie

INTRODUCTIE

Deze leereenheid bestaat uit de analyse van een verhaal van Rascha Peper. In de leereenheden 1-4 zijn begrippen besproken die samen een model geven voor de analyse van verhalende teksten. Zo'n analyse laat de kunstgrepen zien, die een verhalende tekst maken tot wat hij is. Betekenissen en effecten worden door die kunstgrepen beïnvloed. Inzicht in de kunstgrepen is dan ook een grote steun bij het interpreteren van een verhalende tekst. Dat betekent niet, dat de interpretatie automatisch uit de analyse kan worden afgeleid. Interpretatie is immers een toekenning door een lezer, en in die zin individueel. De analyse helpt de interpreter echter wel. Zij dwingt deze immers, zich bepaalde vragen over de tekst te stellen en systematisch naar antwoorden daarop te zoeken. Ook verschaft zij de lezer argumenten om een interpretatie tegenover anderen te verdedigen. Met deze analyse van een compleet verhaal sluit de cursus *Literair lezen* af. Ook bij andere verhalen en bij romans, kunt u deze vragenlijst als model hanteren.

Rascha Peper
Nieuw Amsterdam Uitgevers, Amsterdam

- OPGAVE 5.1 Lees het verhaal 'Ridders' van Rascha Peper (Oefentekst 9).
- OPGAVE 5.2
- Wat is de vertelsituatie van deze tekst?
  - Waar ligt de focalisatie? Wat is daarvan het effect?
  - Geef een passage waarin de Vrije Indirecte Rede (VIR) wordt gebruikt.
  - Hoe worden de mannen in dit verhaal beschreven? Bij wie ligt de focalisatie?
- OPGAVE 5.3 De chronologie van het verhaal is ingewikkeld.
- Reconstrueer uit welke elementen het verhaal bestaat.
  - Waar is het 'verhaalheden' van waaruit verteld wordt?
  - Hoe kunt u aan de vorm van het verhaal zien dat er sprongen in de tijd worden gemaakt?
- OPGAVE 5.4 Interpreteer de titel van het verhaal en verklaar de functie van het speelgoedkasteel.
- OPGAVE 5.5 Zoek secundaire informatie over de auteur Rascha Peper: uit welke periode dateert haar werk, wat zijn haar thema's, hoort ze bij een bepaalde literaire beweging?
- U kunt voor het beantwoorden van dergelijke vragen naar de bibliotheek gaan en bijvoorbeeld de recente literatuurgeschiedenis van Hugo Brems, *Altijd weer vogels die nesten beginnen* (Amsterdam, 2006) raadplegen, of het losbladige *Kritisch lexicon van de Nederlandstalige literatuur na 1945*, onder red. van Ad Zuiderent, Hugo Brems, en Tom van Deel (Houten, etc. 1980-...).
- Op de in de Openbare Bibliotheken aanwezige *Literom* kunt u bovendien recensies en overzichtsartikelen vinden over veel hedendaagse Nederlandstalige auteurs.
- Op internet zijn diverse sites waarop u ook betrouwbare literatuur over auteurs kunt vinden:
- www.dbnl.org/
<http://agathachristie.nl/indexs.htm> (onder deze geheimzinnige naam verbergt zich het Schrijversnet)
<http://boeken.vpro.nl/>
<http://www.kb.nl/dichters/>
- In hoeverre sluit de informatie die u over de auteur hebt gevonden aan bij het verhaal?
- OPGAVE 5.6 De plot van dit verhaal is eigenlijk niet veel meer dan die van een doktersromannetje.
- Wat maakt dat het verhaal van Peper toch meer is dan dat?
  - Heeft de analyse van het verhaal uw waardering voor het verhaal beïnvloed? In welk opzicht?

TERUGKOPPELING

Uitwerking van de opgaven

- 5.2 a Het verhaal wordt door een externe vertelinstantie verteld. Deze vertelinstantie beschrijft (in de derde persoon) de situatie van een 'ze'.
- b De focalisatie is ingebed (zie leereenheid 3) en ligt bij de 'ze' van het verhaal. Het effect is dat we als lezers direct vanaf het begin van het verhaal met de dronken zij-figuur meeleven en meekijken, en bijvoorbeeld zien dat de 'hij' op de foto na drie glazen cognac weer glimlacht. Hoe betrouwbaar de waarnemingen van een dronken 'zij' zijn, is echter door de gekozen focalisatie vanaf het begin onduidelijk.
- c Er zijn tientallen voorbeelden waarin de Vrije Indirecte Rede wordt gebruikt (VIR). Zonder toeschrijving door de vertelinstantie ('ze dacht') komen we als lezers direct in de gedachten van de 'zij' terecht. Bij VIR-passages is vaak sprake van vraagtekens, uitroepetekens, suggestieve puntjes en uitroepen.
Zie bijvoorbeeld in het eerste tekstblok in de derde alinea de twee vragen: 'Bewegen die pupillen... Zou een ander de irissen...?'; in de zesde alinea hetzelfde procédé: 'Teruggaan om een paraplu te halen? Maar niet doen, het miezert ...nat haar'.
Een mooi ander voorbeeld van een passage in de VIR is in het negende tekstblok ('Zo ver is ze nog niet heen...'), waar in de fles bijna omvalt: 'Even bukken, ho ho, niet vallen, en twee schone glazen erbij pakken.'
- d Er is in het tweede tekstblok sprake van een man die in bed ligt te lezen en niets is veranderd: een machtige nek, vierkante kop met grijze haren, zijn borst is egaal bedekt met een lichtbruine vacht als van een beer, met grote handen en een duizeligmakend vertrouwd stevig lijf. De focalisatie van deze man ligt bij de 'ze'. In tekstblok VI wordt hij opnieuw een (teddy)beer genoemd, massief. De seks met deze man 'laat een bloedgolf door haar hoofd slaan.' In tekstblok IX kruipt de man 'met het vierkante hoofd' weg in haar trui. De zon schijnt sprookjesachtig. In de tekstblokken IV-V en VII-VIII is sprake van een andere man. Ook hier ligt de focalisatie bij de ze: de omvang van deze man geeft haar in eerste instantie een schok van herkenning. Hij is echter kaal, heeft tanden van kunststof, heeft schriële benen, een zware, kogelronde buik 'puilt melkwit over de bovenbenen', zijn borsten zijn glanzend glad. De seks met deze man wordt beschreven als 'werk'. Na afloop is het koud in de slaapkamer.

5.3 a Het verhaal bestaat uit de volgende elementen:

jonge vrouw ontmoet oudere man, 'teddybeer'
|
ze krijgt een verhouding met hem, ondanks haar verloving met een
ander
|
oudere man wordt ziek en sterft
|
vrouw trouwt, krijgt kind, maar ziet dat nu slechts eens per week
|
vrouw drinkt te veel, denkt dan aan vroeger
|
vrouw gaat naar de kroeg, pikt daar man op
|
man uit kroeg blijkt kale witte vleesberg
|
kasteel stort in

b Het verhaalheden van waaruit verteld wordt, ligt op een moment enkele jaren na het overlijden van de dierbare minnaar. Het huwelijk van de vrouw is inmiddels ontbonden, er lijkt sprake van gedeelde zorg voor een kind (zie tekstblok I, 5^e alinea: 'Ze heeft het kind moeten beloven het bouwwerk te laten staan tot volgende week, als hij weer bij haar is.'). De vrouw zit in haar huis en drinkt.

c De sprongen in de tijd worden typografisch gemarkeerd door de witregels. Bijna het gehele verhaal wordt in de o.t.t. verteld (ook de passages die een herinnering/droom blijken te zijn), alleen tekstblok IX en XI staan (grotendeels) in de o.v.t. Na de ontvullende ervaring met de man uit het café is ook uit de verteltijd op te maken dat de relatie met de oudere minnaar verleden tijd is.

5.4 De titel van het verhaal verwijst in eerste instantie naar het speelgoedkasteel dat in het huis van de 'ze' ernstig in de weg staat in de hal bij de kapstok en aan het slot van het verhaal ook in elkaar stort: 'Wat een ravage!', denkt de 'ze' dan.

Merk op dat kasteel omringd wordt door een blauw papieren gracht (de tocht door de stad gaat voortdurend langs gevaarlijke grachten) en dat er al *doden* in liggen (vooruitwijzing naar de afloop van het verhaal!). De goede partij bij het kasteel bestaat uit dierenvrienden. Dit is op te vatten als een verwijzing naar de relatie met de 'teddybeer', die blauwe ogen heeft en die een lichtblauw flesje met stekjes behoedzaam terugplaatst. In tweede instantie is de titel een verwijzing naar de mannen met wie de 'ze' een relatie aanknoopt. De relatie met de 'teddybeer' is overweldigend (net als hij door zijn figuur, een leeuw in een boudoir, zie tekstblok VI), opwindend doordat ze al bijna getrouwd was, en sprookjesachtig (zie tekstblok IX). Maar sprookjes zijn bedrog: de man sterft en het huwelijk van de 'ze' houdt ook geen stand. Door drank overmand dweilt ze daarna over straat, staat te dromen voor zijn vroegere huis, en pikt in de kroeg een 'vervanger' op, die echter een 'ridder van de droevige figuur' blijkt te zijn, waarmee de seks ook al

geen bevrediging schenkt. Bovendien stoot hij het slot om (let op het contrast tussen beide mannen: behoedzaam versus lomp).

De ridders in dit verhaal zijn geen helden die de prinses uit de kasteeltoren komen redden en het wankel kasteel is metaforisch voor de gemoedrust van de vrouw: een ingestort kasteel symboliseert een ingestort leven. Bovendien is het een teken van de verlatenheid van de vrouw, ze heeft slechts af en toe de zorg voor het kind, de rest van de tijd drinkt ze en vertoeft ze in herinnering in het verleden, waarbij ze grote moeite heeft heden en verleden uit elkaar te houden. In tegenstelling tot de sprookjeswereld is het slot van dit verhaal niet: en ze leefden nog lang en gelukkig.

- 5.5 Rascha Peper werd in 1949 geboren onder de naam Jenny Strijland. Ze debuteerde in 1990. Sindsdien publiceerde ze ongeveer om de twee jaar een verhalenbundel of een roman. Het verhaal 'Ridders' is opgenomen in de verzamelbundel *Alle verhalen*, waarvan de eerste druk in 1997 verscheen. Pepers literatuur wordt niet tot een bepaalde stroming gerekend, maar is te kenschetsen als 'realistisch'. Haar werk is vanaf het begin gebaseerd op de klassieke thema's liefde, eenzaamheid en dood. Haar personages hebben vaak moeite met de werkelijkheid, die zij proberen te ontvluchten in dromen, verlangens of in het verleden. Veel personages maken een crisis door. Een veelvoorkomend thema in Pepers werk is dat van geliefden tussen wie een groot leeftijdsverschil bestaat. Deze voorkeur lichtte Peper toe in een interview: 'Een jong persoon die zijn of haar eerste en een ouder persoon die weet dat hij zijn laatste liefde beleefd zullen deze relatie noodzakelijkerwijs zeer intens beleven. Daaraan kun je heel gemakkelijk begrippen als levensdrift en doodsangst koppelen.' In verschillende werken van Peper speelt de architectuur een belangrijke rol. Haar aandacht voor de bouwkunst wordt gezien als een impliciete poëtica. De roman is voor haar het bouwwerk van de verbeelding en die zin is literatuur te zien als vlucht uit het bestaan. In een interview verklaarde ze: 'De essentie van schrijven is schrijven tegen de dood. Je schrijft om te blijven bestaan. Kennelijk gaat daar voor mij een therapeutische werking van uit, want sinds ik schrijf ben ik een stuk vrolijker.'

De overeenkomsten tussen de thema's uit 'Ridders' en de beschrijving in de secundaire literatuur zijn opmerkelijk: het eenzame personage uit het verhaal heeft moeite met de werkelijkheid, verleden en heden lopen in drank, droom en herinneringen aan het verleden door elkaar; er is ook sprake van een relatie tussen een oudere en een jongere geliefde. Het poëtische 'bouw'thema is hier aanwezig in het (ingestorte) kasteel.

- 5.6 a De elementen van het verhaal zijn niet origineel en zouden zo in een doktersromannetje kunnen figureren. Een doktersromannetje is voorspelbaar en loopt ook altijd goed af, er is geen andere laag dan het 'hoe loopt het af' en 'krijgen ze elkaar'. Door de materiaalbehandeling (zie leereenheid 1) krijgt het verhaal 'Ridders' echter een ander niveau en een andere lading. De *a-chronologische structuur* maakt het verhaal spannend: wat is er nu precies gebeurd en waar/wanneer bevinden we ons als lezers nu? Het gekozen *perspectief* maakt de waarnemingen

onbetrouwbaar, de lezer moet dus zelf werk verzetten en achterhalen wat werkelijkheid is en wat fantasie van de 'ze'.

In bovenstaande analyse was er geen gelegenheid in te gaan op de beeldende beschrijvingen door de auteur: let bij herlezing ook eens op het veelvuldig gebruik van geuren, geluid, het weer. Deze zintuiglijke benadering van de gebeurtenissen draagt bij aan de sfeer van het verhaal, en maakt het ook meer dan een willekeurige vertelling.

b Deze vraag dient u persoonlijk te beantwoorden. Wij hopen natuurlijk dat u het zinvol vond om op een dergelijke gedetailleerde manier naar een verhaal te kijken. Onze eigen ervaring is, dat je op die manier veel elementen ziet, die bij eerste lezing onopgemerkt waren gebleven, en dat het verhaal er door aan waarde wint.

TER AFSLUITING

Wanneer uw antwoorden op de bovenstaande vragen afwijken van de onze, hoeft dat natuurlijk niet te betekenen dat uw interpretatie onjuist is. Controleer wel, of u plaatsen in de tekst kunt aanwijzen, waaraan u uw antwoorden ontleent.

We wensen u verder veel lees- en interpretatieplezier.